

jezikovni substrat in ni bil prekrit ali izpodrinjen niti po gorenjščini niti po savinjščini.

5. Da se je promet med današnjo Gorenjsko in Štajersko nekako do 13./14. stoletja vršil preko Črnega grabna in da se je na tem področju samo po tej poti v zgodnji dobi formiral savinjski dialekt. Prav zaradi tega živahnega prometa je bila prvotna štajerska govorna osnova po vaseh Črnega grabna prekrita ali skoraj docela izpodrinjena po gorenjski. Med gorenjskim $\bar{e}/\bar{o}$ ter savinjskim $\bar{e}/\bar{e}$, $\bar{o}/\bar{o}$ je torej genetična zveza, ki drži preko $\bar{e}/\bar{o}$ v dolini Radomlje. Motniško-špitališki $\bar{e}$, $\bar{o}$ sta prodrla sem preko Črnega grabna in Trojan, ne pa po direktni poti Kamnik—Motnik.

O vsem tem nam govorita centralna tuhinjska $\bar{e}i$ in $\bar{o}u$.

Ko pa so se v kasnejšem času (13.—14. stoletje) tudi preko centralne Tuhinjske doline odprle komunikacije, je tudi to ljudstvo zaživelo živahno življenje skupaj z Gorenjci, se usmerilo predvsem v to smer in sprejelo številne dialektične inovacije od njih, ki so ta prvotno štajerski govor naravnost prekrile in spremenile njegovo prvotno podobo. O vsem tem nam govore vsi mlajši dialektični pojavi v tuhinjskih govorih, ki niso več samo centralnotuhinjski, temveč so lastni vsem govorom tuhinjske doline, deloma pa so segli še naprej v savinjski dialekt.

Pr eden končam, naj omenim še to, da je tudi izguba oksitoneze (*ženà, maglà*) ter razlikovanja med intonacijami po celotnem obravnavanem dialektičnem področju verjetno v zvezi s prvotnim štajerskim substratom teh govorov.

Tako je nastala današnja tuhinjščina. Tako si po mojem mnenju lahko razložimo njeno današnjo dialektično podobo.

III

KARAKTERISTIKA IN KLASIFIKACIJA GORNJESAVINJSKIH GOVOROV

Iz Ramovševih dialektoloških del je znano, da je vzhodni sosed gorenjščine štajerski savinjski dialekt. Vzhodna meja gorenjščine, ki poteka po bivši kranjsko-štajerski deželni meji od Okrešlja preko Ojstrice na Črnilec; Menino planino in Čemšeniško planino, je hkrati zahodna oziroma jugozahodna meja savinjskega dialekta. Na severu segajo savinjski govori do bivše koroško-štajerske deželne meje, potekajoče po vrhovih Savinjskih Alp od Okrešlja na Olševo in Raduho, od tod pa preko Travnika na St. Vid in Uršljo goro. Severovzhodna oziroma

vzhodna meja savinjskih govorov teče nekako od Urške na Velunjo, Pesje, vzhodno od Šoštanja, na goro Oljko, Št. Andraž in Ložnico. Južna meja pa gre od Ložnice na Ponikve, Griže in od tod na Mrzlico nad Trbovljami. Savinjski dialekt se torej govori ob zgornji in srednji Savinji, ob Dreti, spodnji Paki in Bolski. Na zahodu meji na gorenjščino, na severu na vzhodne koroške govore, na severovzhodu na pohorščino, na vzhodu in jugovzhodu pa na osrednjo štajersščino.

Znano je, da je bila Savinjska dolina poseljena iz celjske kotline. Naselili so jo torej pripadniki tistih slovenskih plemen, ki so naselila tudi celotno področje današnjega osrednjega štajerskega narečja. Vemo celo, da sta bila iz iste smeri poseljena tudi Črni graben in Tuhinjska dolina, to je področje med Menino planino na severu in moravškimi hribi na jugu. O tem nas ne prepričujejo samo geografski razlogi, naravne in umetne komunikacije, dalje smer slovenskega naseljevanja sploh, temveč tudi lingvistični dokazi s področja govorov Tuhinjske doline in Črnega grabna. Iz jezikovnih razmer na ozemlju današnje vzhodne gorenjščine lahko celo s precejšnjo verjetnostjo sklepamo, da sta gorenjski in štajerski naselitveni tok trčila drug na drugega nekako na črti, kjer gorenjska ravnina prehaja v tuhinjsko in zasavsko hribovje. Če imamo danes povsod tod vse do bivše kranjsko-štajerske deželne meje namesto s štajersščino opraviti z gorenjščino, je to seveda plod kasnejšega razvoja, komunikacij, političnoupravnih razmer itd. Nepobitno dejstvo je, da se je teritorij prvotno štajerskih govorov na zahodu skrčil na račun gorenjske jezikovne ekspanzije, ki se je ustavila šele na naravni in hkrati politično-upravni meji med Štajersko in Kranjsko oziroma še bolje, do tod je gorenjščina prvotno štajersščino tako prekvasila in prekrila, da jo danes namesto štajersščine imenujemo vzhodno gorenjščino, od tod dalje proti vzhodu pa se je gorenjski vpliv ublažil, kljub temu pa je prvotno štajersko govorno osnovo bistveno preusmeril in ustvaril današnji savinjski dialekt kot prehodni člen med gorenjščino in osrednjo štajersščino.

Toda medtem ko se je doslej običajno mislilo, da so govori vse Savinjske doline nekako od Griž navzgor doživeli ta »gorenjski krst«, sem pri zadnjem zapisovanju dialektičnega gradiva za LAS po Savinjski dolini, ob Dreti, Bolski in Paki prišel do deloma drugačnega zaključka.

Gorenjsko in Štajersko vežejo trije naravni in danes tudi umetni prehodi: iz Domžal preko Črnega grabna na Trojane in Vransko, iz Kamnika preko Tuhinjske doline v Motnik, Ločico in na Vransko in slednjič iz Kamnika preko Črnilca v dolino Drete oziroma v zgornjo Savinjsko dolino pri Radmirju in Ljubnem.

Vpliv gorenjščine na štajersščino in obratno se je v prvi dobi širil samo preko Črnega grabna na Vransko in v srednji del Savinjske doline. Ta zveza med Kranjsko in Štajersko je morala biti živa in stalna vse od naselitve in skozi ves srednji vek. Le tako si namreč lahko na eni strani razložimo propad prvotne štajersščine ter prodor gorenjščine na ozemlje Črnega grabna, na drugi strani pa nastanek posebnih savinjskih štajerskih govorov na osnovi prvotne štajersščine v dolini Bolske in srednje Savinje. Šele v 13.—14. stoletju se je tej komunikaciji pridružila zveza preko Tuhinjske doline. Zato imamo v osrednji Tuhinjski dolini še danes prvotne najstarejše centralnoštajerske reflekse za *ê* in *ǫ*, namreč *ǣi* in *ǫu*, ki so se tod medtem razvili in se ohranili, ker dolga stoletja po naselitvi po tej dolini ni bilo zveze med gorenjščino in štajersščino. Če imamo danes v Motniku podoben savinjski govor kakor na Vranskem, ta savinjski govor ni nastal po direktnem stiku med prvotno tuhinjsko štajersščino in od zahoda prodirajočo gorenjščino, temveč je tja prodril preko Črnega grabna, Trojan in Vranskega že formirani savinjski govor.

Tretje zveze med Štajersko in Kranjsko, namreč iz Kamnika preko Črnileca v dolino Drete in zgornje Savinje, pa vse do novejšje dobe sploh ni bilo, če pa je bila, je bila tako rahla, da prvotne jezikovne podobe omenjenega področja ni prav nič spremenila. Zato je Črnilec še danes oster, izredno izrazit mejnik med gorenjščino in govori ob Dreti ter zgornji Savinji. Zato se tostran govori izrazit gorenjski kamniški dialekt z gorenjskimi intonacijami, z gorenjskim vokalnim in konzonantnim sistemom itd., onstran Črnileca pa docela drugačni savinjski govori, o katerih bom govoril kasneje.

Doslej se je navadno mislilo, da se po Savinjski dolini od Griž navzgor, ob Bolski, spodnji Paki in v dolini Drete govori primeroma enoten dialekt, ki je nastal zaradi živahnih stikov med prvotno gorenjščino in prvotno štajersščino. Poudarjeni so bili le krajevno malo različni refleksi posameznih glasov, n. pr. *ǣ*, *ǣ̃*, *ǣ̃̃* za *ê* itd., ki pa so vendarle rezultat vsepovsod enako usmerjenega razvoja, poudarjeno je bilo dalje približevanje savinjskih govorov h koroščini v zgornji Savinjski dolini ter k centralni štajersščini ob vzhodni meji savinjskega dialekta. (Glej Ramovš, Hist. gramatika VII, str. 156—159.)

Pri zapisovanju dialektičnega gradiva za LAS po zgoraj omenjenem dialektičnem področju sem prišel do prepričanja, da lahko na tem ozemlju govorimo o treh dialektičnih in razvojnih enotah.

Prvo tvorijo govori, ki se govore od Motnika dalje po dolini Bolske, srednje Savinje do Griž in Ložnice ter po dolini spodnje Pake do Velenje. Ob Bolski segajo ti govori nekako do razvodnice med Dreto in Bolsko, v šoštanjski okolici pa do razvodnice med Savinjo in Pako. V smeri od Šoštanja proti Velenju se že čuti prodiranje pohorskega vokalizma in tonike (intenzivnost, nazalizacija zlogov, pohorski vokalni refleksi itd.). To je teritorij savinjskih govorov, kakršni so nam znani iz dosedanje literature kot savinjski dialekt. Samo ti govori so razvojno rezultat stikov med prvotno gorenjščino in osrednjo štajersčino, ki so se vršili preko Črnega grabna. Zanje je zlasti značilen vokalizem, ki je gorenjsko usmerjen, saj imajo podobno kot gorenjščina za vse praslovanske vokale ($\acute{e}$, $\grave{e}$, $\dot{e}$, $\bar{e}$; $\acute{o}$, $\grave{o}$, $\dot{o}$, $\bar{o}$) iste ozke reflekse ($\acute{e}/\bar{e}$), ($\acute{o}/\bar{o}$), ki event. prehajajo v ustrezajoče diftonge, zanje je dalje značilna gorenjsko usmerjena redukcija predtoničnih vokalov ($o > \acute{o}/u$, $e > \acute{e}/i$), maskulinizacija nevter itd. Samo severni del teh govorov ob Paki in okoli Letuša — za natančno mejo še ne vem — pozna tudi koroško-savinjski akcentski premik $uh\acute{o} > \grave{u}ho$, medtem ko je ob Bolski (Vransko—Gomilsko—Šent Pavel) ta pojav popolnoma neznan. Pač pa je tu znan tudi refleks $\acute{e}/\bar{a} < \acute{e}$, $\bar{e}$, ki povezuje vse savinjske govore v širšo enoto štajerskih in koroških govorov.

Pričujoča razpredelnica prikazuje glavne vokalične reflekse te dialektične enote:

Psl.	St. Gotard	Motnik	Vransko	Letuš	Smartno ob Paki	Šoštanj	Zavodnje	Bele vode
$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$
$\grave{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$
$\dot{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$
$\bar{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}/\bar{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$	$\acute{e}$
$\acute{o}$	$\acute{o}/\bar{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}/\bar{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$
$\grave{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}/\bar{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}/\bar{o}$
$\dot{o}$	$\acute{o}/\bar{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}/\bar{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$	$\acute{o}$

Drugo dialektično enoto tvorijo govori, ki se govore ob Dreto in zgornji Savinji. Njihov geografski obseg je nekako tale: Luče—dolina Lučnice—Podvolovljek—Volovljek—Črnilec—Menina planina—razvodnica med Dreto in Bolsko—Prihova—Boskovec—Raduha—Luče. V primeri s prejšnjo dialektično enoto izkazuje zgoraj očrtani teritorij razvojno drugačno in arhaičnejše dialektično stanje, čeprav ga več zlasti mlajših pojavov družijo z njo. Še prav posebno pomembno je dejstvo, da ima to dialektično ozemlje dvojne reflekse za psl. $\acute{e}$, podobno kot rezi-

janski, koroški in obrobni štajersko-prekmurski govori. Medtem ko ima prva enota za vse psl. vokale ozke reflekse, pa dobimo tu naslednjo sliko:

Psl.	Gornji grad	Radmirje —Ljubno	Luče	Sp. Kraše —Kokarje	Homec —Brdo	Rečica ob Savinji	Zavodica	Smihel nad Mozirjem
ê	ê : ê/iê	ê : ê/iê	ê : ê/iê	ê : ê/iê	ê : iê	ê : ê/iê	ê : ê	ê, ê : ê
ë	ë	ë	ë	ë	ë	ë/ë	ë/ë	ë/ë
è	è/iè	è/iè	è/iè	è/iè	iè	è/iè	è	è
ē	ē/iē	ē/iē	ē/iē	ē/iē	ē/iē	ē/iē	ē	ē/iē
ō	ō	ō	ō	ō	ō	ō/ō	ō/ō	ō
ð	ð	ð	ð	ð	ð	ð/ð	ð/ð	ð
ò	ò	ò	ò	ò	ò/ùò	ò/ùò	ò	ò

Če primerjamo to preglednico s prejšnjo, ugotovimo naslednje razvojne razlike:

1. Srednesavinjski govori obravnavajo psl. *ê* podobno kot gorenjščina ali kot slovenski neobrobni govori sploh, to se pravi, za *ê* je tu eno samo zastopstvo. Nasprotno pa imajo gornjesavinjski govori za *ê* dva različna refleksa: enega za staroakutirani *ê*, drugega pa za vse ostale primere, namreč za cirkumflektirani, novoakutirani in prvotno predtonični *ê*. Staroakutirani *ê* izkazuje iste reflekse kot novoakutirani *è* ali *ē*. Zanimivo pa je dejstvo, da so refleksi za staroakutirani *ê* tu ožji kot refleksi za stalno dolgi *ê*. Kolikor mi je znano, takega razmerja ni v nobenem drugem slovenskem narečju.

2. Medtem ko imajo govori prve dialektične enote za *ë*, *ð* in *ō* ozke vokalne reflekse, pa izkazujejo gornjesavinjski govori zanje same širine ali vsaj še indiferentne vokalne kvalitete. Tudi tu je značilno, da so zastopniki za cfl. *ë* in *ð* širši kot zastopniki novoakutiranih *è* in *ò*.

3. Tako prvo kot tudi drugo dejstvo priča, da so gornjesavinjski govori po razvoju zaostali, da so bolj arhaični kot ostali savinjski govori, da dalje niso doživeli vpliva gorenjščine, in slednjič, da jih lahko prištejemo v vrsto odmaknjenih obrobni slovenskih govorov.

Poleg vokalizma so za to enoto značilne še druge posebnosti. Akcent-ski premik *uhō* > *ùho* je povsod poznan. V tem se izražajo, vsaj v novejšem času, močni stiki teh govorov s koroščino. Povsod se govore še *l*, *ń* ter izredno velarni *l*. Dolgi *l* in *l̃* reflektirata tu kot *ô/ō*, medtem ko se ob srednji Savinji govori *ou̯*. Izredno značilna je nadalje palatalizacija konzontanov (razen *č*, *š*, *ž* in *r*) pred sprednjimi vokali v posttoničnih zlogih in istočasni razvoj *e* > *á*. Ta pojav, ki ga bom kasneje pri navajanju gradiva ilustriral z nekaj primeri, je moral biti nekaj razširjen tudi po

sosednji paški dolini in hribih. V Šoštanjju in okolici slišimo namreč še danes oblike, kot so: *gôinim, xôidim, xôidla, nôisim, nôisla* itd.; *prâim* < *pravim*, smj *prâila, postâi* < *postavi, postâite* itd. Te oblike so vsekakor nadaljnja razvojna stopnja zgornjesavinjskih *gônim, xôd'im, nôš'im, prâv'im, postâv'im* itd. V obeh primerih gre za olajšanje težkega izgovora palatalnih konzontanov: v prvem z anticipacijo palatalnega elementa, v drugem pa z opustitvijo labiodentalne pripore.

Med posebnosti gornjesavinjskih govorov moramo prištovati še pojava: *o > ə* v predtoničnih zlogih ter *-o > -ə*, ki povezujeta te govore s sosednjimi koroškimi govori, dalje izgubo instrumentala v singularu in deloma tudi v pluralu ter njegovo nadomestitev z lokalom, številne besedne arhaizme itd.

Pređen preidem k razlagi te variante savinjskega dialekta, hočem navesti nekaj gradiva s področja Gornji grad—Radmirje—Ljubno—Luče, ki pa v bistvu velja tudi za ostali teritorij gornjesavinjskih govorov:

ê > ê: *cvêť, smêx, lêp, vêť, jêť, mêšnc, grêx, mêx, slêp, srêda, mlêka, rês, trêbax, brêk, snêk, gnêzda, zvêzda* itd.

ê > ê/iê: *miêsta, kâliêna, dêla, brêza, smrêka, siême, cêsta, urêxa, dêlat* itd.

ô > ô: *zôp, gôba, pôt, môš, gâlôp, môka, gôs, kôt, ubrôč* itd.

ê > ê/iê: *pêst, glêdat, klêcat, srêca, trêš'a* (3. sg.) itd.

ê > ê: *pêč, ušêsa, plevêu, pepêu, šêst, čabêla, nauyrêbar* itd.

ô > ô: *nôs, kôst, môst, plôt, rôk, môč, nôč, bôs, stô, bôk, sô* < *sol* itd.

è > ê/iê: *siêdem, niês'u, piêku, sarsêna, jeliêna, uramêna, cêšam, mêl'am, klêpl'am, têsam* itd.

ò > ô: *gôn'am, xôd'am, luôm'am, môdl'am, môč'am, kôl'am, zluôm'l'an, sxôian* itd.

Za primer zgornjesavinjske palatalizacije navajam nekaj značilnih primerov:

čêšam, mêl'am, klêpl'am, têsam, nasmêtu < *nasmetil, gôn'am, xôd'am, lôm'am, rapôčam, rapôčaf'a* (2. pl.) : *rapôčata* (2. dual.); *uđčta* : *uđčl'a* (2. pl.); *grêta* : *grêla* (2. pl.); *vêta* : *vêla* (2. pl.); *vîtta* : *vîtl'a*; *tarpîta* : *tarpîl'a*; *tiêta*, gen. *tiêl'a*, dar. *tiêl'a*, s *tiêl'a* : *siêstra, -a*; *jâpka* : *jâpk'a*; *išam, -aš, -a, -ama, -ata, -amə, -af'a, -ajə*; *vîd'q* < *vidêl*; *vêd'q* < *vêdêl*; *târp'q* < *trpêl* itd.

Kako je prišlo do te variante savinjskega dialekta? To temò nam razjasni primerjava naslednjih zgornjesavinjskih vokalov z ustrežajočimi zastopniki v osrednji štajersčini.

Dialektološke študije

Psl.   Gornjesav.   Osr. štaj.

$\acute{e}$	$\acute{\text{e}}$	$\acute{\text{e}}\text{̣}$
$\acute{\text{e}}\text{̣}$	$\acute{\text{e}}\text{̣}$	$\acute{\text{e}}\text{̣}\text{̣}$
$\grave{\text{o}}$	$\grave{\text{o}}$	$\grave{\text{o}}\text{̣}$
$\bar{\text{o}}$	$\hat{\text{o}}$	$\hat{\text{o}}$

Znano je, da sta osrednještajerska $\acute{\text{e}}\text{̣}$ in $\bar{\text{o}}\text{̣}$ nastala po direktni diftongizaciji $\acute{\text{e}}$ in $\hat{\text{o}}$. Gornjesavinjska $\acute{\text{e}}$ in $\hat{\text{o}}$ sta torej predhodna stopnja osrednještajerskih $\acute{\text{e}}\text{̣}$ in $\bar{\text{o}}\text{̣}$. Stopnji $\acute{\text{e}}$, $\hat{\text{o}} < \acute{\text{e}}\text{̣}$, $\grave{\text{o}}$ nam doslej nista bili znani iz nobenega slovenskega dialekta, temveč jih je prof. Ramovš pri razvoju štaj. $\acute{\text{e}}\text{̣}$, $\bar{\text{o}}\text{̣}$ samo suponiral. Njihov obstoj v gornjesavinjskih govorih nam torej ponovno dokazuje, kako pravilno je Ramovš pojmoval razvoj osrednje štajersčine in analogno tudi dolenjščine ($\acute{\text{e}} > \acute{\text{e}}\text{̣}$), čeprav ni imel nobene opore v njemu znanem dialektičnem gradivu. Da gre tu res za arhaično stopnjo v razvoju štajersčine, nas prepričujejo tudi ostali arhaizmi v zgornji savinjščini, namreč $\acute{\text{n}}$, f , l in leksikalne starine, ki jih v ostalih osrednjih štajerskih govorih ne nahajamo več.

Razlaga gornjesavinjskih govorov je sedaj jasna in tudi geografsko ter zgodovinsko utemeljena. Podobno kot srednjo Savinjsko dolino so tudi področje zgornje Savinje in Drete naselili Slovenci iz Celjske kotline, torej tisti ljudje, ki so naselili tudi teritorij današnjega osrednjega štajerskega dialekta. Toda medtem ko je ob Bolski, srednji Savinji in od tod dalje tudi ob Paki prišlo do stika med gorenjščino in prvotno štajersčino preko Črnega grabna, je ta razvojni činitelj v zgornji Savinjski dolini in ob Dreti manjkal. Današnje jezikovno stanje tostran in onstran Črnilca nam priča, da v tej smeri povezave med Gorenjsko in Štajersko ni bilo, torej tudi ne vpliva gorenjščine na govore ob zgornji Savinji. Na drugi strani pa je bila zgornja Savinjska dolina ločena tudi od srednje in spodnje, in sicer tako geografsko kakor tudi upravno-politično. Važnejša kot geografija je bila tu upravno-politična pripadnost zgornje Savinjske doline, ki se je na geografijo samo oprla. Iz zgodovine namreč vemo, da je bil teritorij zgornje Savinjske doline nekako od srede 12. stoletja dalje last benediktinskega samostana v Gornjem gradu in to ostal še dolga stoletja kasneje. Toda ta upravna enota je nedvomno obstajala že mnogo prej, saj je znano, da so jo benediktinci dobili od oglejskega patriarha, ta pa od nekega Bavarca Chagerja. Če izvzamemo Solčavo, o kateri bom govoril kasneje, se obseg posestev benediktinskega samostana natančno krije z obsegom gornjesavinjskih

govorov (gl. o tem: dr. A. Stegenšek, O najstarejši zgodovini gornjegrajskega okraja, ČZN VII, 1910, str. 5—8). Ker je bil ta teritorij samostojna upravna enota, ločena od srednje in spodnje Savinjske doline, se sem niso mogle širiti inovacije, ki so zajemale ostali del štajerskih savinjskih govorov in so izhajale iz stikov med gorenjščino in štajersčino. To ozemlje se je zato razvijalo ločeno in počasneje, saj je bilo navezano samo nase, šele kasneje je dobilo zveze tudi s Koroško, zveze, ki se odražajo v mlajših jezikovnih pojavih na tem teritoriju. Ker je imelo centralno-štajersko govorno osnovo in ker ni bilo razvojnih pobud niti z Gorenjske niti iz ostale Štajerske, je to osnovo ohranilo in jo zaradi izoliranosti počasneje razvijalo kakor osrednja štajersčina. Od tod razmerje gornjesav. $\hat{e}$, $\hat{o}$: osr.-štaj. $\bar{e}$, $\bar{o}$.

Prede predem k tretji enoti, nekaj besed še o mozirskem govoru (Mozirje—Loke—Ljubija—Soteska—Šmihel itd.). Za ta govor je značilno, da še pozna dvojne reflekse za $\hat{e}$, na drugi strani pa ima za $\bar{e}$, $\bar{o}$ in $\bar{q}$ že ozke zastopnike. Ta govor je torej prehodni govor med zgornjo savinjščino ter srednesavinjskimi govori. Za to govori na eni strani geografska lega, na drugi strani pa, kolikor vem, tudi zgodovinska dejstva opravičujejo tak razvoj.

Solčava tvori tretjo enoto savinjskih govorov, kajti te ne moremo uvrstiti v okvir prej obravnavanih govorov. Bila je sicer tudi last benediktinskega samostana v Gornjem gradu, vendar pa izkazuje bistveno drugačen vokalizem. Tu ni sledi niti o dvojnih refleksih za psl. $\hat{e}$ niti o širokih zastopnikih za psl. $\bar{e}$, $\bar{o}$ in $\bar{q}$ niti o gornjesavinjski palatalizaciji konzónantov, čeprav na drugi strani marsikak pojav tudi ta govor družī s sosednjimi koroškimi in savinjskimi govori (akc. premik $uh\hat{o} > \bar{u}ho$, l , razvoj nepoudarjenih vokalov itd.).

Solčavski govor pozna gorenjski vokalni sistem (razen refleksa za psl. $\bar{e}$ in $\bar{e}$, ki tu prehaja v $\hat{e}/\hat{a}$) z malo ožjo vokalno kvaliteto e , ki prehaja v ustrezni diftong $\hat{e}$. Tudi sekundarno poudarjena e in o reflektirata kot v gorenjščini ($\hat{e}$, $\hat{o}$). Z gorenjščino ga veče tudi zastopnik za kratki in sekundarno poudarjeni o ($p\hat{o}s$, $m\hat{o}gla$).

Znano je, da je bila Solčava naseljena primeroma pozno (15. stol.). Če upoštevamo sosednje koroške in savinjske govore, ki so razvojno drugačni, pa se obenem spomnimo potez, ki ta govor družijo z gorenjščino, utegnemo pomisliti na to, da so Solčavo naselili Gorenjci — in tu bi bila razlaga za sicer težko razumljivo sliko zgornje Savinjske doline.